

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВИДАНЬ У МЕЖАХ КНИЖКОВИХ КОНКУРСІВ В УКРАЇНІ

*Зубко Н.Н., наук. співробітник відділу рідкісної книги
Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*

Важливу роль в інфраструктурі книжкової справи посідають конкурси, які допомагають «підсвітити» кращі видавничі проекти, сформувати тренди в асортиментній політиці, зробити впізнаваними автора, видавця, перекладача, редактора, укладача, художника та інших дотичних до книготворення фахівців, стимулювати збут друкованої продукції.

Авторитетність і життєздатність книжкових конкурсів залежить від залучених фахівців, особливо членів журі (комісії), налагодженої процедури відбору видань, прописаного протоколу (положення), критеріїв експертної оцінки. Останні дають змогу відфільтрувати і рейтингувати видання за результатами прискіпливого аналізу професіоналів. Критерії оцінювання не повинні нагадувати формальні переліки в положеннях, а слугувати ефективною матрицею, здатною допомогти у виявленні кращих видавничих продуктів.

В Україні у роки незалежності було започатковано чимало конкурсів, які передують книжковій публікації (у фокусі їхньої уваги авторська праця), або ж оцінюють реалізовані видавничі проекти, які потребують комплексного аналізу. Серед останніх варто виокремити «Найкращу книгу Форуму видавців» — один із найдавніших конкурсів, започаткований 1995 р. у межах однойменної виставки-ярмарку у Львові. Відтоді конкурс організовували щорічно, удосконалюючи процедуру добору членів журі та оцінювання надісланих книжок. Ребрендинг ярмарку 2018 р. спричинив зміну назви конкурсу на «BookForum Best Book Award», а трансформація ринку уточнення переліку тематико-типологічних характеристик номінантів, яких обирали з-поміж книжок, «видааних в Україні або поза межами України українською мовою, або ж українських авторів різними мовами, або на українську тематику» [1]. Оцінюючи книжки, експерти брали до уваги такі параметри: оригінальність, художня, публіцистична чи наукова цінність і вагомість змісту; актуальність та суспільний резонанс; цілісність та новизна концепції; оригінальність художньо-технічного оформлення (дизайн, ілюстрації, макет, типографіка), його відповідність концепції та жанру; якість редакційної підготовки, в т. ч. літературне, наукове, технічне, художнє редагування та коректура; рівень якості поліграфічного виконання [1].

З ініціативи Костянтина Родика 1999 р. стартував Всеукраїнський рейтинг «Книжка року», який щорічно формує довгі й короткі списки кращих видань за категоріями «Хрестоматія», «Софія», «Горизонти», «Минуле», «Дитяче свято», «Візитівка», «Красне письменство» на основі таких критеріїв, як актуальність теми, якість тексту і перекладу, професіоналізм видавничої підготовки, художньо-поліграфічне оформлення [2].

Державний комітет телебачення і радіомовлення України 2012 р. ініціював конкурс під схожою назвою «Краща книга України», лауреати якого

визначалися до 2019 р. у номінаціях «Моя країна», «Життя славетних», «Світ дитинства», «Арт-книжка», «З глибини знань», «Проза» і «Поезія», «Бестселер», «Мистецтво друку», «Гран-прі» (видання, які стали подією). Визначаючи лідерів, зважали на зміст видання, рівень підготовки його довідково-пошукового апарату, рівень редакційно-видавничої підготовки тексту та ілюстрацій, опановування нових тематичних спрямувань, оригінальність дизайнерського рішення і його відповідність змісту, читацькому і цільовому призначенню, якість поліграфічного виконання, суспільна і професійна значущість видання [3]. На схожі критерії орієнтуються, обираючи переможця у конкурсі на кращу книгу НАН України [4].

На спеціалізованих конкурсах встановлюють власні пріоритети в оцінюванні видань. Конкурс «Найкращий книжковий дизайн» було започатковано 2016 р. на Міжнародному фестивалі «Книжковий арсенал». У його межах номінують не лише образотворчі («візуальні видання»), а й текстові, означені як «книги для читання», утилітарні, дитячі й підліткові видання різних жанрів і видів, експериментальні фотокниги, артбуки, зіни тощо. Експерти зважають передусім на інноваційність та актуальність дизайну, гармонійне його поєднання із змістом, новизну й оригінальність візуальної концепції, відповідність ілюстрацій основній ідеї і цільовій аудиторії, «читомість тексту», взаємопогодженість шрифтів, високу якість друку [5].

Важливо, що в положеннях про конкурси наголошено, що видання не можуть містити інформації, публікування якої суперечить чинному законодавству; пропагувати «культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію»; поширювати «гендерні або інші стереотипи, що принижують честь та гідність будь-якої соціальної групи чи індивідів» [1, 5].

Напрацьований у межах конкурсів інструментарій оцінювання видань цінний для експертів, залучених у різний спосіб до формування книжкових фондів. Йдеться про необхідність зважати і на змістові характеристики видання, і на їхнє художнє оформлення й поліграфічне виконання, адже їх синергія спроможна забезпечити якнайкращу книжкову комунікацію. Конкурси допомагають сьогодні в моніторингу ринку всім суб'єктам, у т. ч. книгарям і бібліотекарям, а в майбутньому привертатимуть увагу дослідників, фокусуючи увагу на знакових книжках, демонструючи кращі видавничі практики певного періоду, сприяючи поступу культурних індустрій.

Список літератури

1. Book forum. Положення про конкурс «BookForum Best Book Award-2021». https://docs.google.com/document/d/1u9i6z1hcxfo_O_wobueXTDBe8qiz6cf-fX4XSalcJwV4/edit?fbclid=IwAR1Q4b-srQhmUoK4IVGB-Ot3A9lbrse0uGFehKH5IV4-Hk-cBYvub9pz1Q0.
2. Максюк, Н. Які книги потрапили в шорт-лист рейтингу «Книжка року 2020»: список. <https://bzh.life/ua/gorod/kakie-knigi-popali-v-short-list-rejtinga-knizhka-roku-2020-spisok>.
3. Держкомтелерадіо України. Положення про Всеукраїнський конкурс «Краща книга України». http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=93858&cat_id=89027.
4. НАН України. Конкурс на краще книжкове видання НАН України 2022 року. <https://www.nas.gov.ua/publications/news/Pages/contents.aspx?ffn1=ID&fft1=Eq&ffv1=511>.
5. Мистецький арсенал. The debest sign book, 2021: положення щодо організації та проведення конкурсу «Найкращий книжковий дизайн». https://artarsenal.in.ua/wp-content/uploads/2021/03/bbd21_rules.pdf.